

BØR VI LÆRE AF ANDRES „GALSKAB“?

Af kæmner *Helge Knudsen*

I snart fire måneder er der ikke blevet indhandlet fisk i Nanortalik. Stiv nordens storm afløst af forrygende orkan fra forskellige sydlige hjørner og så påny hårdt vejr fra nord. Sådan har programmet været siden kort før jul. Ind imellem måske en eller et par nogenlunde stille dage, hvor brændingen ude fra ørækken i vest har sunget en tung rytme. Knugende og deprimerende vejr, driverne har hobet sig op om det tomme fiskehus, som har ligget stille hen. Ingen aktivitet. Så snart en chance har vist sig, er byens motorbåde såvel som dorryer og kajakker stukket ud, men resultaterne blev kun: enkelte småfisk til at stille den værste sult.

Hvordan man egentlig har klarer sig? En stor del af husene har vel en enkelt beboer, som enten har fast arbejde, lidt pension eller aldersrente. Lejlighedsvis er også enkelte fugle blevet bragt ind. Eller et bundt ryper har måske givet lidt penge i kassen til et kort øjeblik at dække bunden, inden pengene blev omsat i butikken. Nej, det er ikke præcis luksusvarerne, der for tiden går over disken.

Ikke just et opløftende billede. Og imedens vokser restancerne. Hvordan skal boligstøtteydelse, alimentationsbidrag og lignende kunne betales? Hvad med afdrag på motorbåde, på dorrylån og så videre – når det kniber med det mest nødvendige for familierne? Knap noget at spise, småt med varme, utilstrækkelig beklædning. Risikeres ikke øget sygdom? Får børnene og de unge nok til at blive en stærk slægt? Burde delegationer, tjenesterejsende og andre – ikke mindst journalister – offentlighedens vågne øjne – ikke netop have lejlighed til at se dette billede, og selv kunne sætte sig i befolkningens sted? Ville der da ske noget?

Hvad burde der da ske? Er det nødarbejde, er det øget social hjælp, eller hvad angles der efter? Absolut ikke! Det er ingenlunde min mening at prøve at tegne et så gråt eller urigtigt billede, at det skal få lukket op for medlidenhed eller velgørenhed. Hvad så – står der ikke lidt længere oppe, at der ingen fisk er?

Med besvær lykkedes det at få agn hertil. Blandt andet var nyerhvervelsen, den 34 fods store kutter, ude snart bag ørækken, snart i munden af Tasermiutfjorden, snart i bunden af Sermilikfjorden. Men ingen steder gav det fisk nok, blot

*Kajakken - måske det eleganteste fartøj i verden - er ypperlig til sælfangst,
men til torskefiskeri er den uegnet.*

til dækning af driftsudgifterne. Indenskærs er der ikke fisk. Trods åbent vand og kun udsigt til storsis har resultaterne været deprimerende. Dertil så det forrygende dårlige vejr.

Men trods dette fiskes der langs kysten! Store mængder fisk forsvinder i „bugen“ på fremmede fiskeskibe. Enhver ved det. Trods årstiden ligger de langs vor kommunes kyst. Skønt elementerne raser, bjærges fisken ombord, behandles og sejles til Island, Færøerne, Tyskland og en række andre lande. Det kan betale sig. På een enkelt rejse leverer et sådant skib, hvad der hos os næsten svarer til en halv årsproduktion. Året igennem – uden stop – går rækken af trawlere til grønlandske farvande og slæber fisk hjem, så det er et spørgsmål, om markederne på længere sigt kan blive selvforsynende. Er det 92 eller 94 %, som de fremmede fiskere tager af de fisk, der hentes op af grønlandske farvande?

Imedens taler vi om – arbejder vi på –, at kajakken kan blive afløst af dorryer, at disse igen kan blive ombyggede med 18 fods både med en lille motor, senere med en 22 fods motorbåd, senere gerne med noget så vældigt som 34 eller 36 fods kuttere. Og disse kan altså ikke gøre stort, i det mindste på denne årstid. Selvfølgelig er det fremskridt. Indhandlingskurven stiger også pænt hvert år, men det er hus-

Robådene kan nok bruges til fjordfiskeri i stille vejr, men sigter man efter en fiskeindustri, er de utilstrækkelige.

mandsbrug. Er det overraskende, når 25 % af fisken her for blot et par år siden blev fisket og bragt ind med kajak? Men kan en sådan produktion bære det vel-færdssamfund, vi er begyndt at opbygge? Hvordan skal det gå med millioninvesteringerne, dersom der ikke også investeres, så det bliver muligt både for fiskere og fiskeriarbejdere at være beskæftiget året rundt? Og når der nu beviseligt er mulighed derfor?

Hidtil har man tilsyneladende ladet sig hypnotisere af tankegangen om den langsomme udvikling. Man har klamret sig til tanken om udviklingsrækken, hvor man begynder med en kajak og ender med en kutter. Millioner er investeret heri. Men hvis det nu er forkert – mindre effektivt, end om disse – eller rettere fremtidige – millioner investeres i langt større både. Ikke just fabrikstrawlere, vi har jo dog den klare fordel, at vi kan bygge forædlingsanlæg i land, men dog skibe, der kan gå ud året igennem, hvor fisken er at hente, der året igennem kan være rentable, der året igennem kan sikre indtjening for befolkningen.

Formentlig kender danske fiskere ikke stort til noget sådant. Men må vi da ikke lære af de nationer, der har erfaringerne, som henter dem udenfor vor dør? Og hvis det i virkeligheden er forkert, at de bedste unge fiskere heroppefra kommer til

vor hjemlige fiskerihøjskole, kommer i lære hos danske fiskere, som i virkeligheden næppe kan lære dem det, som der heroppe er brug for, må vi så ikke oprette vor egen fiskerifagskole? Som et led i genopbygningen af Finmarken efter befrielsen skænkede Oslo by Nordnorge en virkelig fiskerifagskole beliggende i Honningsvåg (samme ø som Nordkap). Nu er man også i Grønland – belært af erfaringerne i Nordnorge – begyndt for alvor at drøfte en sådan tanke. Man er klar over, at skal det blive muligt at følge de kommende industrianlæg op med tilstrækkelige råvarer, så anlæggene kan blive rentable, og sådan at befolkningen kan få varig og fast beskæftigelse, må der være virkelige fagfolk, specialister både blandt søfolk, maskinfolk, fiskere, kokke, industriarbejdere og så videre. Der findes enkelte i befolkningen, som har fået lejlighed til at bevise, at evnerne er gode nok. Men det er alt for få, der har haft sådanne muligheder for at tilegne sig den viden og erfaring, som er forudsætningen for, at eksperimentet skal lykkes. Privat har jeg en fornemmelse af, at denne helt nødvendige skole hurtigt kunne realiseres i nogle af de tomme bygninger, man overtog på Narsarssuaq-basen. Er dette muligt, vil man vel i samme forbindelse have et fast mandskab, som, hvis flyvning påny bliver aktuelt på basen, vil kunne sættes ind i rydnings- og klargøringsstjeneste, så start- og landingsbane kan anvendes.

Disse tanker og forslag er ikke mine, er ikke særligt nye. Hele indledningen er snarere en slags stemningsrapport fra Grønland netop nu, hvadenten det er den enkelte vågne fisker, den unge fagforeningsmand, samarbejdsudvalget eller vi „mappemænd“, der drøfter dagens nære virkelighed indbyrdes. Disse tanker er altså det, som optager os i Grønland, langt mere end, „om grønlænderne nu kan følge med“, eller om man med alle til rådighed stående midler skal søge at bevare fortidige grønlandske fangersamfund i beskyttede enklaver, uanset hele baggrunden for disse småsamfunds eksistens er borte. Knud Rasmussen stoppede engang på „Den store slæderejse“ og konstaterede, at når det primitive menneske først er kommet i forbindelse med „civilisationen“, er der ingen vej tilbage – udviklingen må fortsætte.

Lad os nu se hvad det humanistiske udvalg når til. Om dets medlemmer vil gå ind for, at den grønlandske befolkning „ikke kan følge med“. Om den er så kulturelt rodløs.

Hvad er kultur? vil der vel så blive snerret. Spørger vi noget så aktuelt som Grimberg, lyder svaret: „Det er arbejdet på at overvinde de hindringer, naturen lægger i vejen, som skaber kultur.“ (Verdenshistorien, bind I, side 34). Er det så ikke vor fornemste pligt i en sådan kulturudvikling at bistå med at give befolkningen muligheder for at overvinde de bestående naturhindringer? Vil en fiskerifagskole ikke være langt sundere for den grønlandske ungdom, fremfor at denne som

det alt for ofte ses (læs landsrådsreferatet 1958) helt overlades til sig selv, og alt for ofte står uden fornuftig beskæftigelse eller skoling i landets hovederhverv netop i de for de unge mest afgørende år? Har vi råd til at overse de erfaringer, andre landes fiskere har opnået, eller vore landsmænd, færingeres erfaringer?

Siden 1925 har grønlandske fiskere set hen til, at et naturligt samarbejde skulle give grønlænderne et skub frem mod en praktisk ligestilling i erhvervskampen. Skuffelserne har desværre været mange på begge sider. Vel har enkelte grønlændere gennem årene arbejdet på færøske skibe. Men færinger på grønlandske fiskeskibe er det sjældent blevet til, for vi har jo ingen i den størrelsesorden, som ligestiller med de fremmede fiskere. Selv forsøgskutterne – er de virkelig egnede til bankefiskeri? Imedens har færingerne været ansat af andre landes fiskeskibe og derigennem oplært andre landes fiskere. Nu ser det ud til, at færingerne i højere grad må til at stole på sig selv samt øgede bevillinger fra København. Det grønlandske landsråd samt fisker- og kommunalrepræsentanter har netop sagt god for et forsøg for 1959, så formentlig over 1.000 færøske fiskere i det mindste i 1959 kommer til at fiske heroppe. Færingerne har lovet at tage 20 – tyve – grønlandske unge med i deres bådelaag. Større forhåbninger stilles til, at færingerne i 1959 vil bevise, at muligheder findes til fuld udnyttelse af de eksisterende såvel som de kommende anlæg – ja, for meget mere end de hidtil godkendte 57 millioners investeringer.

Mange fremmede fiskere har konstateret, at det grønlandske fiskeri er „oldnordisk“. At gennemgribende reformer må til, både organisationsmæssigt og med hensyn til teknisk udstyr såvel i land som fartøjsmæssigt. Skal vi fortsat klamre os til, at kajakken engang var den eneste mulighed for den enkelte til at udnytte en natur, som nok er karrig, men ikke så fattig, som vi prøver at indbilde os trods alle „gæsternes“ klare beviser lige for vore øjne og ører? Meget tyder på, at den grønlandske befolkning ikke ønsker at lukke øjnene og holde fast i traditioner, som muligt nok må være meget fastgroede, men dog nu igennem en menneskealder har vist sig at være forkerte udfra de ændrede forhold.

„Galskaben“, som forandrede tilværelsen for tusindvis af fiskere: Det er muligt nok lidt utraditionelt at genfortælle en norsk kronik, men hvorfor ikke? der *kunne* jo være paralleller at lære af. Klippet er taget fra „Arbejderbladet“ (regeringsorganet i Oslo) fra 29.-1. 1955. Forfatteren er stortingsmand Reidar Carlsen, som beretter om, hvordan fiskeriet i det nordligste Norge har udviklet sig siden 1933.

På en barsk og nordlig kyst bor en fiskeribefolkning, uden stort andre erhvervmuligheder end fiskeriet. Dengang var befolkningen ringe udstyret med både, så havfiskeri var ukendt – kun kyst- og fjordfiskeri var gennemførligt. Dette gav bitterligt lidt. Der blev ikke råd til noget større og bedre. Nødhjælpsarbejde måtte

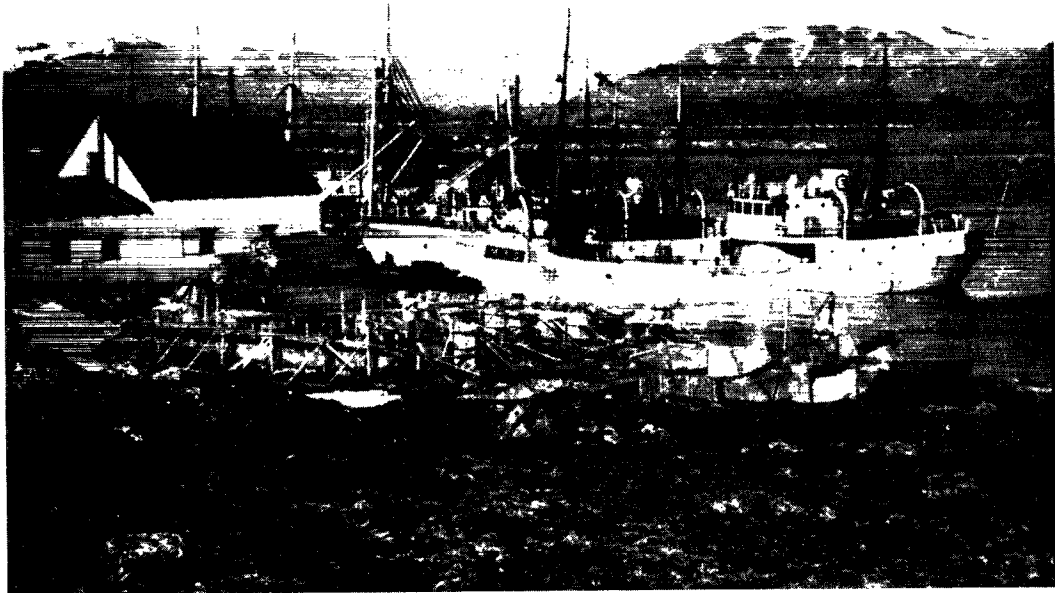
sættes igang. Man måtte kaste sne eller bygge veje, så længe kommunernes små midler ellers slog til. Bagefter krævede man så mere af samme slags arbejde af staten. Hvad førte det til? Kun at alle blev stadig mere fattige. Forliste en båd, eller måtte den opgives som for gammel, blev der ikke råd til en ny. Fiskeriinspektøren fremsatte da et forslag. Han sagde: Hvad nu om staten hjælper fiskerne til gode både, så fiskerne kan forlade snekastning og komme ud til havs efter fisken? Han pegede på fordelene ved, at fiskerne blev i deres erhverv i stedet for at mase med sne og sten. Videre sagde han: men skal det blive til noget, må fiskerne have bådene uden indskud af den enkle grund, at de intet ejer. De må have 50 % i tilskud og resten som lån med renter. Forslagsstilleren bemærkede: Jeg er opmærksom på, at denne betragtning ikke deles af alle, men jeg antager, at også de bevilgende myndigheder er utilfredse med de stadigt stigende krav om øgede midler til nødhjælpsarbejde og social hjælp. Den foreslåede ordning vil være hjælp til selv-hjælp – en væsentligere hjælp for fremtiden end alt andet.

Det var noget helt nyt. Halvdelen som tilskud og halvdelen som lån og ikke en øre i indskud! Den rene og skære galskab! Havde det så endda været til erfarne havfiskere, som var vant til at bruge både af den størrelse, og som var vant til at kunne tåle den hårde prøve at gå 40–50 timer til havs i døgnlange nordishavnætter. (Finmarken ligger på højde med Umanak kommune). Men det var ikke til sådan rutinerede karle, nej, det var slet og ret til Finmarks-fiskere. Ikke een af dem havde før drevet et sådant fiskeri. Det måtte da være det samme som at smide pengene lige ud af vinduet!

Heldigvis blev der handlet hurtigt, usædvanlig hurtigt. Nej, ingen kommissioner, intet ekspert- eller embedsmandsudvalg. Der blev slet og ret handlet. Og dermed var resultatet givet. Med kommissioner og udvalg ville betænelighederne sikkert også have fosset frem. Stortinget var på ferie, men allerede samme år godkendte regeringen forslaget, og de første penge blev stillet til rådighed. Der blev bygget 9 fartøjer på 47 fod og 7 på 42 fod. De kostede dengang ialt 275.000 kr. De store fartøjers gennemsnitspris var 19.000 kr., de små både kostede dengang ca. 18.000 kr. I 1955, oplyser stortingsmanden, ville prisen formentlig være ca. 100.000 kr. med udstyr, herunder ekkolod og telefon.

Bådene blev fordelt udfra ansøgninger, idet der forlangtes partsrederier på mindst 3 mand, som *mente* de var driftige og dygtige fiskere, som kunne og ville lære denne form for fiskeri.

Gik det så galt? spørger forfatteren. Nej tværtimod! Det gik mod hidtil ukendt lykke og velstand for dem, der var så heldige at få båd, og det banede vejen for tusinder af andre. I årene fra 1935 til 1939 blev der på den måde bygget 3.842 fartøjer i Norge, især til Nordnorge. Og bådene blev større og større, tilskudene

*Driftige fiskere i Grønland drømmer om store kuttere,
og mange af dem håber på engang - eventuelt i fællesskab - at komme til at eje trawlere som disse,
der er fotograferet i Føringehavn.*

mindre og mindre. Bådene blev til sidst så populære, at de blev kaldt „Nygårdsvoldere“ efter ministeren.

Og det gik også godt med de første 15 fartøjer. Der var fiskere, som betalte gælden på kun 3 år – en enkelt betalte endog godvilligt tilskudet. Og det var ud fra fiskepriser fra 2–3 øre op til højst 8 øre.

Stortingsmanden slutter: (jeg må indrømme, en del er blevet forenklet og forkortet af mig) Den største værdi lå imidlertid i, at man indså, at fiskerne skulle og måtte fortsætte deres erhverv, at man skabte en fiskerstand i Finmarken med havgående fartøjer, som efterhånden erobrede hele Nørdishavet og dermed skabte et folkefærd med en erhvervsstolthed hvilende på en tillært dygtighed, helt på højde med andre fiskeres.

Om det så var gået galt med både 9 og 10 af de første 15 fartøjer og mange af de næste, så ville denne indsats senere været kommet tifold igen. Men det gik ikke galt. For dette forsøg blev båret frem af en dristighed og tro, som der endnu står respekt om, selvom den også blev tvunget frem af nød og elendighed. –

Det kan godt være, sådan galskab er for meget, alt for meget for dansk forsigtighed. Men sådan var resultaterne et andet sted. Hvad om man kunne sætte *Grønland* i stedet for *Finmarken* inden for længe?

Mere galskab?

Ikke mindst afdøde folketingsmand Augo Lynge har tit nok henvist til, at vi savner dansk initiativ – især private forretningsfolk i Grønland. Måske ikke just til at lokke luksusvarer i stigende mængde ind i den grønlandske hverdag. Nej, til at sætte ind i produktionen. Udfra et par måneders studierejse i Finmarken 1955 lagde jeg mærke til, at en lignende mangel havde været en hemsko i fiskeriets udvikling deroppe. Man havde da gjort det, at bl. a. det store industriforetagende „Findus“ havde fået adgang til at investere i et efterhånden forbilledligt fiskeriindustri anlæg i Hammerfest. Baggrunden for selskabets investeringsinteresse, forstod jeg, var, at disse investeringer væsentligst kunne tages af beløb, som firmaet ellers skulle betale i skat. Den norske stat indrømmede med andre ord, at skulle der ske en ønskelig udvikling af erhvervet i dette område, måtte man indirekte støtte noget sådant. I Grønland, hvor Handelens fortsat faste monopolgreb om produkternes videresalg vil forhindre, at nogen privat for alvor vil tage sådanne opgaver op uden særlige begunstigelser, vil et tilsvarende tilbud fra statens side måske ikke være den dårligste udvej. For der må også være danske firmaer, som har interesse i at investere, når der er virkelige muligheder for på længere sigt at få store indtægter og gøre en indsats ikke kun af idealistiske eller velgørende grunde. K. G. H. vil jo fortsat have opgaver med varefordeling, transport og lignende, selvom et enkelt handelsdistrikts produktionsanlæg overgik til et sådant firma. Der må være sådanne eller lignende udfaldsveje. Vi ser alle hen til, at dagens deprimerende stilstand må blive brudt. At man viser lidt dristighed samt tro på, at den grønlandske befolkning har mod og evner til at omsætte de store muligheder, inden tiden er forpasset.

Der tales også om så meget andet i Grønland. Om at starte et aktieselskab og begynde med en trawler, om at gøre Narssak-fabrikken rentabel, om en redningstjeneste, om øget inspektion af de fremmedes fiskeri. Også om et mindesmærke for folketingsmand Augo Lynge og det grønlandske fiskeris førstemand Carl Egede. Skal det være en mindesten – eller bronze – eller –?

Måske svaret på de fleste af alle disse spørgsmål kan sammenfattes i eet?